

Η ΦΩΤΕΙΝΗ ΤΟΥ ΑΝΕΓΝΩΣΤΗ*

VI

Πέρασαν πολλὲς-πολλὲς μέρες. Τὸ ὄνομα τοῦ Θρασύβουλου δὲν ἀκούστηκε πιὰ στὸ σπίτι. Κανένας δὲν τὸ ἀνάφερε. Λὲς καὶ ποτὲ δὲ στάθηκε ἡ ἐποχὴ ποὺ ἐρχόταν καὶ γιόμιζε ἡ μικρὴ σαλίτσα ἀπὸ εὐχάριστες κουβέντες καὶ οἱ ὅρες περονούσαν τόσο γλυκὰ καὶ ἥσυχα. Τώρα, ὅλα εἶχαν πάρει τὴν πρωτινή τους ὅψη. Ἡ δουλίτσα ἔπλεκε μιὰ λερωμένη ταντέλα γιὰ νὰ μαθαίνει στὸ κατῶφλι τῆς κουζίνας, τὸ φαγητὸ σιγόβραχε στὴν πυροστιά, δ γάτης τέντωνε ἡδονικὰ τὰ πόδια του στὸν ἥλιο, καὶ τὸ ἀνοιξιάτικο ἀεράκι ἀνάδευε ἐλαφρὸ τὰ πρῶτα φυλλαράκια τῆς τριανταφυλλιᾶς. Ο Σωτήρης ἦταν εὐχαριστημένος ποὺ ἔδωσε τέλος στὶς κακογλωσσίες τοῦ κόσμου, καὶ μόνο ἡ Φωτεινὴ ἀδυνάτιζε καὶ χλώμαινε ἀπὸ τὸν καῦμὸ τῆς ἀγάπης.

Ἐρχόταν στιγμὲς ποὺ ὅλα τ' ἀποφάσιζε... .Νὰ τοῦ γράψει. Νὰ τοῦ πεῖ τὸν πόνο της καὶ τὰ βάσανα της, νὰ τοῦ ζητήσει νὰ περνᾶ κάποτε νὰ τὸν βλέπει. Νὰ τοῦ φανερώσει τὴν ἀγάπη της, ποὺ τὴν κράτησε κρυμένη τόσον καιρό. Καὶ συλλογιζόταν μὲ κρυφὴ λαχτάρα πώς μπορεῖ νὰ νόμισε ὁ Θρασύβουλος πώς δὲν τὸν ἀγαπούσε, καὶ πώς ἐκείνη ἔσπρωξε τὸν ἀδερφό της νὰ τοῦ πεῖ γιὰ τοῦ κόσμου τὰ λόγια. Ἡταν οἱ στιγμὲς αὐτὲς εὐτυχισμένες καὶ ἡ Φωτεινὴ πίστευε πώς στὸ χέρι της ἦταν μ' ἔνα της μικρὸ γραμματόκινο νὰ τὸν ξαναφέρει πάλι κοντά της.

Ἡταν ὅμως κι ἄλλες μαῦρες καὶ σκοτεινὲς ποὺ ἔβλεπε καθαρὰ πώς ὅλα τέλειωσαν, πώς ὁ Θρασύβουλος δὲν τὴν ἀγαπούσε, καὶ δὲ θὰ τὸν ξανάβλεπε ποτέ. Καὶ μυμόταν τὰ λόγια τοῦ σπιτιοῦ του καὶ τὸ τὶ τοῦ ἔλεγαν γιὰ νὰ τὸν ἀποτραβήξουν καὶ ἔλυσε καὶ ἔσβυνε ἀπὸ τὸν καῦμό.

"Αχ, γιατί ἡ καρδιά της νὰ ἐμπιστευτεῖ σὲ μιὰ τέτοια ἀγάπη! "Ολες της οἱ ἐλπίδες μάταιες καὶ ψεύτικες.

Ἄρχινησε νὰ βαρύνεται τὴ ζωὴ καὶ ποθούσε τὸ θάνατο. Ἄφοῦ δὲ θὰ μπορούσε λοιπὸν ποτὲ νὰ φτάσει τὸνειρό της κάλλιο νὰ πέθαινε χύλιες φροδές.

Κι ἀρώστησε, κι ὁ Σωτήρης ποὺ καταλάβαινε πιὰ τὴν ἀφορμὴ φοβήθηκε μὴ ἡχάσει τὴν ἀδερφή, καὶ κρύος ἵδρως τὸν περίλουσε. "Εφερονε γιατρούς καὶ γιατρικὰ καὶ σκέπτουνταν μόλις νὰ καλλιτερέψει νὰ τὴν ταξιδέψει. Εἶχαν συγγενεῖς στὴν Ἀλεξάντρα νὰ τὴ στείλει, νὰ δώσει νὰ πάρει ὁ νοῦς της.

"Αλλη γιατριὰ τὸ κακὸ δὲν εἶχε. Ὁ Θρασύβουλος οὔτε στὸ μαγαζί του δὲν ξαναπάτησε. Τούχαν σφίξει τὰ λουριὰ οἱ δικοί του.

* Ἡ ἀρχὴ του στὴ σελίδα 274.

* Ήταν ὑποχρεωμένος στὴ φαμελιά του. "Ολα τὰ περίμενε ἀπὸ δαύτη.

Καὶ τὸν δικαιώνε. Ναι, ναι, αὐτὸ ἥταν ἡ Φωτεινὴ θάφευγε γιὰ κάμποσους μῆνες. Θὰ γιατρεύοταν ἀνάμεσα στοὺς συγγενεῖς καὶ ποιὸς ξέρει—ἥπιζε ὁ Σωτήρης—μπορεῖ νὰ τῆς εὔρισκαν καὶ κανένα παιδί.

Τὸ σχέδιο του τῆς τὸ εἶπε ἔνα βράδυ ποὺ ἥταν πιὰ καλύτερα καὶ καθόταν σὲ μιὰ μακροὺ πολυθρόνα καὶ κεντούσε. Χάρηκε, καὶ τοῦ διμολόγησε πῶς κι αὐτὴ τὸ εἶχε σκεφθεῖ μὰ δὲν κοτούσε νὰ τοῦ τὸ ζητήσει.

'Απ' ὅλο τὸ χαραχτῆρα τῆς Φωτεινῆς δυὸ ξεχωρίζαν περίεργα φυσικά. 'Ο ἐγωῖσμός καὶ μιὰ κάποια περιφάνεια ποὺ τὴν ὁδηγούσε πάντα στὸ μεγαλήτερό της καὶ τὸ ἀνώτερο. 'Ο χωρίσμός του Θρασύβουλου τῆς πλήγωσε στὸ αἰσθημα της μὰ πιότερα πλήγωσε τὸν ἐγωῖσμό της. Γι' αὐτὸ ἥθελε νὰ φύγει.

Η βραδειὰ πέρασε πολὺ δύριφα μὲ τὴν κουβέντα τοῦ ταξιδιοῦ.

"Ολες τὶς μέρες ποὺ μεσολάβησαν, κοντὰ ἔνας μῆνας, ὁ Θρασύβουλος ἥταν ὁ πιὸ δυστυχισμένος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου. 'Απότομα τὸν εἶχαν βγάλει ἀπὸ μιὰ εὐτυχία ποὺ ἀπολάβαινε ἀσυνείδητα του καὶ ποὺ δὲν ἤξερε κι αὐτὸς ποῦ νὰ τὴν ἀποδώσει. Βέβαια τῆς Φωτεινῆς δὲν τῆς εἶχε ἔρωτα. "Οχι γιατὶ δὲν τοῦ ἄρεσε, ἀλλὰ γιατὶ ἡ σκέψη τῆς ἀγάπης δὲν τοῦ εἶχε ἔρθει ποτέ. 'Ισα-ΐσα ἡ Φωτεινὴ τὸν γέμιζε μὲ μιὰ γλυκότατη ἔνοιασιά. Σὰν βρισκόταν σπίτι της, καὶ τὴν ἔβλεπε νὰ κάθεται ἀπέναντι του νὰ κεντᾶ ἡ νὰ πλέκει, δῆλη χαρὰ καὶ καλοσύνη, ἡ ζωὴ τοῦ φαινόταν ἔνα περιβόλι πρωτογνώριστο ποὺ μόνο χαρὲς ἄνθούσε καὶ εὐτυχία.

"Ετσι, δίχως ρομαντικότητες καὶ ἐρωτοροπίες, ἀνάμεσα στὰ πραματάκια της βρισκόμενος, ἀναπνέοντας τὸν ἕδιο ἀέρα ποὺ λές ἐμύρωνε ἡ παρουσία της, ἀκούοντας τὸ γέλοιο της ν' ἀναβρύζει ἀσημένιο καὶ δροσερό, ἔνοιωθε κάτι σὰ καρὰ ποὺ κανένα μέρος καὶ καμμιὰ συντροφιὰ δὲν τοῦ εἶχε δώσει ποτέ.

Κι αὐτό, γιατί, ὅπως εἴπαμε, εἶχε γεννηθεῖ ἀνάμεσα σὲ ἄνθρωπους ποὺ ἡ καρδιά τους δὲν αἰσθανόταν καμμιὰ ζεστασιὰ ἀγάπης. Ψυχροὶ κι ἀλύγιστοι, οἱ δικοὶ του, γυναίκες καὶ ἄντρες, ζούσαν ἀμίλητοι καὶ ἀγέλαστοι μεταξύ τους.

Καὶ παρουσιάστηκε τὸ κορίτσι αὐτὸ καὶ τὸν ἔμαθε πῶς ὑπάρχουν ὅρες τρισευτυχισμένες ποὺ τίποτα δὲ μπορεῖ νὰ τὶς ξεπεράσει στὴν δύμορφιά.

"Ομως, ὡς ἐδῶ καὶ μὴ παρέκει. Νὰ προχωρήσει δὲν τολμούσε. "Ηξερε πολὺ καλὰ πῶς ἥταν ἔξαρτημένος ἀπὸ τὸ σπίτι του. "Ηξερε ποτὲ νὰ μὴ γινόταν, γιατὶ τὸν κυριαρχούσε ἡ μεγαλήτερη ἀβουλία. Θέληση ποτέ του δὲν εἶχε. 'Ανατράφηκε κάτω ἀπὸ τὴ διαταγὴ τῶν μεγαλήτερων, ἔκανε τυφλὰ ὅ τι θέλαν ἐκεῖνοι, ὅ τι νόμιζαν σωστό. Μάλιστα σιγὰ-σιγὰ ἀφέθηκε ὀλότελα νὰ τὸν δρίζουν. Κι ὅχι μόνο αὐτὸ δὲν τὸν δυσαρεστούσε ἀλλὰ καὶ τοῦ φαινόταν σὰν ἀλάφρωση νὰ σκέπτουνται ἀλλοι γιὰ λόγου του.

Σάν τέλειωσε τὸ γυμνάσιο, κανένας δὲ συλλογίστηκε νὰ τὸν ρωτήσει σὲ τὶ ἔχει κλίση νὰ σπουδάσει· εἶχαν ἐκεῖνοι ἀποφασίσει χωρὶς νὰ τοῦ πάρουν βουλή.

— Θὰ πᾶς νὰ ἐγγραφεῖς στὰ Νομικά.... Τοῦ εἴπε ὁ ἀδερφός του ὁ μεγάλος, τὸ ἵδιο βράδυ ποὺ πῆρε τὸ ἀπολυτήριό του.

Γι' αὐτὸ καὶ ἡ σκέψη νὰ χειραφετηθεῖ τόσο ὥστε νὰ διαλέξει μονάχος του τὴ γυναίκα του ποτὲ δὲν ἦταν μπορετὸ νὰ τοῦ ἔρθει. Κάποτε τοῦ πέρασε ἡ ὑποψία πώς μπορεῖ ν' ἀγαπούσε τὴ Φωτεινή. Καὶ τρόμαξε. Ἀναμέτρησε τὶς συνέπειες, καὶ ἀποφάσισε νὰ μὴν τὴν ξαναδεῖ ποτὲ πιά! Τὴν ἄλλη δύμας μέρα σὰν ἥρθε ἡ ὥρα καὶ βρέθηκε, μὲ τὸ νοῦ τον, στὸ φιλικὸ σπίτι τοῦ Σωτῆρος καὶ εἶδε τὴ Φωτεινὴ νὰ δουλεύει στὸ φῶς τῆς λάμπας, δὲν κρατήμηκε καὶ ἔτρεξε πάλι νὰ πάρει τὴ συνειθισμένη του θέση στὸ τραπέζι τῆς μέσης.....

Καὶ νά, ποὺ ὅλα τοῦτα κατρακύλησαν.... Τὸ σπίτι του γίνηκε ἀνάστατο, ὁ κόσμος τὸ διαλαλούσε, κι ὁ Σωτῆρος ὁ ἵδιος τοῦ εἴπε νὰ μὴ πηγαίνει πιά. Τὸν δικαίωσε, μὰ πρὸν νὰ πάψει τὶς ἐπισκέψεις του, δὲν κρατήμηκε καὶ εἶπε τῆς Φωτεινῆς τὰ λόγια κεῖνα στὸ περιβόλι. Καὶ δὲν ἔλεγε ψέματα. Ἀλήθεια ἡ ζωὴ του τοῦ φάνηκε ξαφνικά, σὰν πολὺ ἀνοστη, σὰν ἀβάσταχτα μονότονη.

Εἶχε τόσο συνειθίσει τὸ μικρὸ χαρωπὸ σπιτάκι, ποὺ ἡ ἵδεα νὰ γυρίσει πάλι στὸ δωμάτιο του τὸ ψυχρό, ξένος, κατάξενος, μακρυὰ ἀπὸ κάθε στοργὴ καὶ γλύκα οἰκογενειακή, τὸν ἀπέλαπισε.

Ἄπὸ τότε τίποτα. Ζούσε κατάκλειστος, ἀπογοητευμένος, ξεσυχαμένος ἀπὸ τὸν κόσμο, κι ἀπὸ τὸν ἔαυτό του τὸν ἵδιο.... Περνούσαν οἱ μέρες καὶ κοντοσίμωνε ὁ καιρὸς νὰ φύγει γιὰ τὸ δίπλωμά του καὶ δὲν εἶχε ὅρεξη οὔτε νὰ διαβάσει. Τὸ σπίτι τοῦβρισκε τώρα πιὸ κρύο, πιὸ στενόχωρο. Εἶχε ζεσταθεῖ λίγο ἡ δική του ἡ καρδιὰ στὸ ἀνοιχτόναρδο σπιτάκι τοῦ φίλου του, μὲ τ' ἀνοιχτὰ παραθύρα, στὸν ἥλιο καὶ στὸν ἀέρα, καὶ δὲ μπορούσε πιὰ νὰ ζήσει στὸ δικό τους ποὺ ἦταν πάντοτε κατασφάλιχτο καὶ οἱ ἀδερφές του μαυροφόρες καὶ στεγνές, σέρνουνταν σὰν ἀσκητίνες ἀπὸ κάμαρα σὲ κάμαρα, παραμονεύοντας τοὺς διαβάτες.

Τὶ γλυκὰ ἦσαν ὅλα ἔκει πέρα καὶ τὶ γελαστά! Ἀναγαλιούσε ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνδρώπου νὰ βλέπει τὸ ποόσχαρο πρόσωπο τῆς Φωτεινῆς...

“Αξαφνα ἔνα ἀπόγευμα, ποὺ εἶχε βγεῖ ὅξω, ἔμαθε πώς ἡ Φωτεινὴ ἦταν ἀρωστη, καὶ πώς σὲ λίγο καιρὸ θάφευγε γιὰ ταξίδι.

Αὐτὸ ἥθελε κι αὐτός! Μιὰ εὐκαιρία, ἔνα σπρώξιμο. Καὶ νάτο! “Ο Σωτῆρος μόλις τὸν εἶδε ξαφνίστηκε. Τὸν χαιρέτησε, σὰν νὰ μὴν εἶχε συμβεῖ τίποτα, καὶ τὸν ρώτησε τὶ γίνεται καὶ τὸν ἔχασε. Μῆλησαν γιὰ χῆλια δυὸ ἄλλα, καὶ ὅταν πιὰ ἦταν γιὰ νὰ χωρίσονταν ὁ Θρασύβουλος ζήτησε ἀπὸ τὸ Σωτῆρον νὰ περάσει μαζί του ἀπὸ τὸ σπίτι.

— Θάθελα νὰ δῶ καὶ τὴ Φωτεινή. “Εμαθα πώς ἦταν ἀδιάθετη... νὰ τὴν ποχαιρετήσω κιόλας....

— Εὔχαριστως, νὰ πάμε.

Καὶ πήγαν. “Η Φωτεινὴ σὰν τὸν εἶδε κέρωσε. Οὔτε νὰ χαιρετήσει μπορούσε οὔτε τίποτε. “Εμεινε ἀμύλητη καὶ χλωμή.

“Ἄχ! τὶ ἦταν αὐτὸ Θέ μου! ” Ήταν ὄνειρο; εἶχε τρελαθεῖ, εἶχε χάσει τὰ συλλοϊκά της! “Η ἦταν ἀλήθεια ὅ,τι ἔβλεπε, ὁ Θρασύβου-

λος! Αὐτὸς ποὺ λόγιαζε πώς δὲ θὰ ξανάβλεπε ποτέ, αὐτὸς ἡταν ἔδω μπροστά της καὶ τῆς χαμογελούσε σὰν ἄλλοτε καὶ τῆς μιλούσε... Καὶ νὰ μπροστεῖται ἡ δύστυχη ἡ Φωτεινὴ νὰ τοῦ πεῖ τὰ ὅσα ἥθελε... Νὰ τοῦ πεῖ πώς εἶναι αὐτὸς ἡ ἀφορμὴ τῆς ἀρώστιας της. Νὰ τοῦ πεῖ τὸν πόνο της καὶ τὸ παράπονο. Τίς νύχτες τοῦ πυρετοῦ της, τίς ἀγρύπνιες της, τὰ δάκρυα της ποὺ κανένας, κανένας, δὲν ἔβλεπε, καὶ κανένας δὲ μάντευε. Γιατί νὰ τὴν ἀφήσει νὰ ἐλπίσει μιὰ στιγμὴ καὶ πώς τὴν ἀγαπούσε; Γιατί νάρωχεται σπίτι τους; Ζούσε αὐτὴ ἡσυχη καὶ εὐτυχισμένη. Τί τούφταιξε ποὺ παρουσιάστηκε ἔτσι, νὰ τὴν βγάλει ἀπὸ τὸν ἵσιο δρόμο τῆς ζωῆς της καὶ νὰ τὴν φέγγει ἔτσι ἀγιάτρευτα στὸ χαμὸ τῆς ἀπέλπιδης ἀγάπης του...

Καὶ σιγὰ—σιγά, λίγο—λίγο, ἡσύχαζε. "Όλα τοῦτα ποὺ ἔβλεπε ἡσαν τόσο εὐτυχισμένα θέ μου! Κι ἀν καὶ δὲ μιλούσε καὶ δὲ γελούσε, ὅμως ξαπλωμένη ὅπως ἡταν στὸν καναπέ, ἀκουε τὶ ἔλεγαν ἔκεινοι καὶ ἡ ἐλπίδα ἀρχιζε πάλι νὰ γλυκοχαδεύει τὴν θλιψμένη της καρδιά.

"Ο Θρασύβουλος ἔφυγε ἀργὰ κεῖνο τὸ βράδυ, κι ὁ Σωτήρης τὴ νύχτα γιὰ πολὺ συλλογίστηκε, πὼς χωρὶς ἄλλο κατὶ καλὸ θάκε στὸ νοῦ του ὁ Θρασύβουλος γιὰ νὰ ξανάρθει. Δὲν ἡταν ἀπὸ κείνους ποὺ περγελούσαν ἔτσι γιὰ νὰ περνᾶ ἡ ὥρα τους.

Καὶ εἰπε, νὰ περάσουν δυὸς τρεῖς μέρες ἀκόμα νὰ δεῖ πῶς θὰ πήγαιναν τὰ πράματα, καὶ κατόπι νὰ στείλει πιὰ ἕνα δικό τους ἀνθρωπό νὰ τοῦ μιλήσει παστρικὰ καὶ ξάστερα.

VII

Οἱ μέρες ποὺ ἀκολούθησαν ἴσα με κείνη πούφυγε γιὰ τὴν Ἀθήνα ὁ Θρασύβουλος δὲ λέγουνται. Ἡ Φωτεινὴ ξαναβροῦκε τὴ χαμένη της ὁρεξη. Τὰ μαλιά της τυλίζουνταν πάλι στὶς ἀτσαλένιες φουρκετίσες, ἡ μηχανὴ τραγουδούσε πάλι τὸ εὔθυμο τραγουδάκι της γαζόνοντας τὰ προικιὰ τῆς Φωτεινῆς καὶ τὸ σπιτάκι φεγγοβιολούσε ξανὰ ἀπὸ τὴν ὁρδινη ὄψη τῆς κυρᾶς του.

"Όλα ἡσαν τώρα εὐτυχισμένα. Ο παπᾶ—Μανόλης φύλος καὶ ἐφημέριος τοῦ σπιτιοῦ, μιὰ πρωϊνή, βρῆκε τὸν Θρασύβουλο καὶ τοῦ μύλησε:

— Παιδί μου, μαθαίνω πώς μπαίνεις στὸ σπίτι τοῦ Σωτήρη τοῦ Λιανᾶ. Ο Κόσμος λέει πὼς ἀγαπᾶς τὴν ἀδερφή του. Ἄν εἶναι ἀλήθεια, παιδί μου, κ' ἔχεις μιὰ τέτοια ἰδέα πές τους τὸ νὰ ἡσυχάσουν καὶ κεῖνοι. Βλέπεις τὸ πρᾶμα εἶναι ντελικάτο... Αὐτὰ ἔτσι γίνονται παιδί μου... Στὴν ἀρχὴ πάει κανεὶς δίχως νὰ ξέρει κι ὁ ἴδιος καλὰ-καλὰ τὸ γιατί. Κατόπι βρίσκεται πλεγμένος στὸ δίχτυ τοῦ ἔρωτα... Τοῦ θεοῦ δουλειές... (ξερόβηξε).

"Ερχομαι νὰ σοῦ πῶ τὸ λοιπὸν παιδί μδν. Νὰ μᾶς δώσεις μιὰ τελειωτικὴ ἀπόκριση. Πάντα ἡ ποπέλα εἶναι μπίζιλο πρᾶμα, ώς γραμματισμένος θὰ τὸ ξέρεις καλύτερα ἀπὸ μένα... Δὲν εἶναι πρεπούμενο ν' ἀκούγεται τὸνομα της ἄδικα... Θαρρῶ πώς ὁ Σωτήρης σοῦ μύλησε μιὰ φορά... κόπηκες τότες, καὶ εἴπαν πώς, σὰν

τίμιος νέος ποὺ ἥσουν εἶδες τὸ στραβὸ καὶ τὸ στοχάστηκε... Τώρα ὅμως ἀρχίνησες πάλι νὰ ἔναπτηγάίνεις... εἶναι κάμποσες μέρες... κι δ ἀδερφὸς μ' ἔστειλε—κάμε το δικό σου—νὰ σοῦ ζητήσω μιὰ τελευταία ἀπάντηση νὰ ἔρουν καὶ κεῖνοι τὶ νὰ πράξουν. . .

"Ἐτσι εἶπε ὁ παπᾶ-Μανόλης μὲ σύνεση καὶ στάθηκε καρτερώντας τὴν ἀπόκριση.

"Ο Θρασύβουλος μπερδεύτηκε. Δὲν τὸ περίμενε αὐτὸ τὸ ἔστεύλιγμα ποτέ. Ξαναπῆρε τὸν παληὸ τὸ δρόμο ποὺ τὸν ἔβγαζε στὴν πόρτα τῆς Φωτεινῆς, ὅχι γιατὶ εἶχε σαφηνισμένη μέσα του τὴν κατεύθυνση ποὺ θ' ἀκολουθούσε—ἀποφασισμένος νὰ δώσει ἔνα τέλος πιὰ—ἀλλὰ γιατὶ αὐτὸ τοῦ προξενούσε μιὰ εὐχαρίστηση ποὺ πουθενὰ ἀλλοῦ δὲν τὴν εὔρισκε. Κι ἀν ἀλήθεια στὶς στιγμὲς τῆς μοναξιᾶς πολλὲς φορὲς εἶχε ἀποφασίσει νὰ δώσει τὸ λόγο του ἐπὶ τέλους γιὰ νὰ τελειώσουν ὅλα τοῦτα, τώρα ποὺ μπορούσε πάλι νὰ περνᾶ τὶς ὄρες του μαζὶ τους ἡ σκέψη αὐτὴ εἶχε φύγει ὀλότελα ἀπὸ τὸ νοῦ του . . ." Επειτα πόσο ἀκόμα καὶ θάφευγε. Ποιὸς ἔρει τὶ θὰ μεσολαβούσε ἐν τῷ μεταξύ.

Καὶ νὰ ποὺ ὁ παπᾶ-Μανόλης, ἔνας γέρος σεβάσμιος, τοῦ ζητούσε μιὰ ἐπίσημη πιὰ κι ὅριστικὴ ἀπάντηση. "Αναγνώριζε τὸ δίκιο τῆς οἰκογένειας κ' ἔρχόταν νὰ τὸ ὑπερασπίσει. Σὰν τίμιος νέος ποὺ εἶσαι—τοῦ εἶπε—θὰ μᾶς πεῖς τοὺς σκοπούς σου . . ." Άλλοιώτικα τί ξανάρθες στὸ σπίτι τῆς νέας, μιὰ καὶ εἶχες πάψει;

"Ἀποκρίθηκε ἔτσι :

— Δὲν ἔχω κανένα λόγο νὰ μὴ θέλω νὰ πάρω τὴ Φωτεινή. Μ' ἀρέσει καὶ τὴν ἔχτιμῶ πιὸ πολὺ ἀπ' ὅλα τὰ κορίτσια τοῦ τόπου μας. Γιὰ τώρα ὅμως δὲ μπορῶ τίποτα ν' ἀποφασίσω. Κρέμομαι ἀπὸ τὴν οἰκογένεια μου. "Αν τὸ κάμω αὐτὸ μὲ βγάζει στὸ δρόμο, μὲ ἀποκληρώνει καὶ χάνω τὸ μέλλον μου. . . Πιὸ ὑστερα σὰ θὰ μπορέσω νὰ ἔργαστῶ, νὰ μὴν ἔχω καμιὰ ὑποχρέωση σὲ κανένα, τότε μάλιστα . . . Γιὰ τώρα.

— Καὶ ποιὸς σοῦπε παιδί μου πὼς βιάζουνται οἱ ἄνθρωποι; Μὴ καὶ σᾶς πήραν τὰ χρόνια ξοπίσω; Νέοι εἶστε. Θὰ περιμένετε καὶ ἡ ὄρα τοῦ θεοῦ θὲ νάρθει.

— Ναί, δὲ σᾶς λέω γέροντα . . . ἀλλὰ ποιὸς ξέρει πόσος καιρὸς θὰ περάσει. Γιατὶ νὰ μὲ περιμένει ἡ Φωτεινή . . . Μπορεῖ ἔκεινη νὰ παντρευτεῖ ἐν τῷ μεταξύ . . .

— Παιδί μου, αὐτὰ δὲ γίνουνται. Γιὰ νὰ στεῦλουν ἐμένα πὰ νὰ πεῖ πὼς ἔχουν τὴν ὑπομονὴ νὰ σὲ περιμένονταν. "Ωστε μιλημένα τιμημένα. Θὰ δώσω ἀπάντηση πὼς σὰν ἔρθεις σὲ καιρὸ εἶσαι ἔτοιμος νὰ κάμεις τὸ χρέος σου καὶ νὰ τὸ ξέρουν. "Ἐτσι ;

— "Ἐτσι . . .

Βέβαια ή ἀπάντηση δὲν ἦταν ἡ πρόθυμη καὶ ἡ σίγουρη, καὶ δὲν εἶχε τὸν ἐνθουσιασμὸ ποὺ περίμενε ὁ Σητήρης. Μὰ πάλι τί νὰ κάμει; Τουλάχιστο δὲν ἀρνήθηκε ὀλότελα. . . "Εβαῖε κάποια προθεσμία. "Ε, πάλι καλά, ὡς τότε ἔχει ὁ Θεός. Πάλι ὁ Σωτήρης θάκανε δὲν μποροῦσε. Θὰ τὸν περιποιούνταν θὰ τοῦδινε νὰ καταλά-

βει πώς τὸν λογαριάζει πιὰ σὰν ἀδεօφό. "Ἐπειτα δὰ στὸ κάτω κάτω τῆς γραφῆς, τὶ ἡταν κι ὁ Θρασύβουλος. "Ἐνας δικηγοράκος. Θὰ πεῖς οἱ ἐπιστήμονες σήμερα θένε προίκες καὶ ἔχονταν ἔνα σωρὸ φούμαρα. Μὰ πάλι δὲν τοὺς ἥξερε; "Η Φωτεινὴ μετρητὰ δὲν εἶχε. "Ολα της τὰ πράματα, καὶ μὲ τὸ παραπάνω, μὰ γιὰ χρήματα ὅχι. "Ἡθελε κι αὐτὸς νὰ παντρευτεῖ . . . Μάλιστα πολὺ γρήγορα . . ."Αν ἔλειπε ὁ Θρασύβουλος ἡ Φωτεινὴ τώρα θὰ βρισκόταν στὴν Ἀλεξάντρα, ἵσως νὰ πατρεύουνταν μὲ κανένα συμπατριώτη τους ἀπ' δύσους εἶναι ἐγκαταστημένοι ἔκει πέρα. Αὐτὸ δὲν τοῦ θέλει δὲν Σωτήρης καὶ σὰν ἴκανοποίησῃ. Ωστόσο μὲ τὴν καινούργια ἀπάντηση τοῦ Θρασύβουλον τὰ πράματα πῆραν μιὰν ἄλλη ὅψη ζωηρότερη. Τώρα ἔρχόταν ἔλευθερα. "Ἐτρωγε καὶ τὸ μεσημέρι πήγαινε καὶ μονάχος δίχως τὸ Σωτήρη. Τέλος φέρνουνταν σὰν ἀνθρωπος τοῦ σπιτιοῦ. Βέβαια καὶ ἡ συμπεριφορά του πρὸς τὴν Φωτεινὴ δὲν ἄλλαξε. Οὔτε τῆς αἰσθηματολογούσε, οὔτε τὴν ξαναπήρε ἀπὸ τὴν μέση σὰν κείνη τὴν φορά. Τοῦ ἄρεσε δύμως νὰ κάθεται μαζί της νὰ σκαλίζει τὸ πανεράκι της, τὰ καρούλια της, τὶς δαχτυλίδιας της, τὰ ψαλήδια της. Κάποτε, συχνά, κρατούσε καὶ τὸ βιβλίο του. Διάβαζε ἐνῶ ἔκεινη ἔργαζόταν καὶ τὸ βράδυ σὰν ἔρχόταν δὲν Σωτήρης τους εύρισκε καὶ τοὺς δυσδικούς στὴ δουλειά του καθένας.

"Η δουλίτσα πάντα στὸ κατῶφλι νὰ πλέκει τὴν λερὴ ταντελίτσα, καὶ τὸ γατάκι νὰ παῖζει γύρω ἀπὸ τὶς γλάστρες τῆς αὐλῆς.

Σιγὰ-σιγὰ τέλεια ἡσύχασε δὲν Σωτήρης. "Ἄρχισαν μάλιστα νὰ λογαριάζουν ἀν μετὰ τὸ γάμο θὰ κάθιζαν ὅλοι μαζί, ἡ θάπιαναν ἔχειριστὸ σπίτι. Ο Θρασύβουλος δὲν ἔβλεπε τὸ λόγο νὰ χωρίσουν, ἡ Φωτεινὴ σώπαινε κατακόκκινη καὶ δὲν Σωτήρης τότε ἀνάφερε καὶ γιὰ τὸ δικό του τὸ σχέδιο. Θὰ παντρεύουνταν καὶ κείνος εὐτὺς ἔπειτα καὶ ἔτσι ἀναγκαστικὰ θὰ νοικοκυρεύουνταν καθένας στὸ δικό του ἀρχοντικό.

"Ἔτσι πέρασαν καμιὰ δεκαριὰ μέρες ἀκόμα ὡς ποὺ κάποτε δὲν Θρασύβουλος ἔφυγε γιὰ τὴν Ἀθήνα.

Τὴν νύχτα ἔκεινη ἡ Φωτεινὴ ξημερώθηκε κλαίοντας.

VIII

Οἱ μέρες πεονούσαν μονότονες.

Μὲ τὸ μισεμό τοῦ Θρασύβουλου, ἀρχισαν καὶ οἱ ἀμφιβολίες, ἀρχισαν νὰ πλέκουν μὲς στὰ θλιμένα τους δίχτυα τὶς ἐλπίδες τῆς Φωτεινῆς. Ναὶ μὲν τοὺς ἔγραφε ταχτικὰ καὶ σὲ κανένα γράμμα δὲν ἔχεινούσε νὰ γράφει καὶ γιὰ κείνη ἔνα-δυὸ λόγια, δύμως τὰ γράμματα αὐτὰ δὲν ἔρχόταν στὰ δικά της τὰ χέρια. Πήγαιναν στὸ Σωτήρη. "Ησαν γράμματα φιλικὰ ποὺ δὲ μιλούσαν ποτὲ γιὰ τὴν μελλούμενη εὐτυχία τους. Μήπως δὲν ἥξερε ἡ Φωτεινὴ πῶς γράφουνται τὰ γράμματα τῶν ἀριθμονιασμένων; Μήπως ἡ ξαδέρφη της δὲν τῆς ἔδειχνε τὰ γράμματα ποὺ τῆς ἔστελνε δὲν Νῖκος; Μὰ θὰ πεῖς ἔκεινος δὲν ἔμοιαζε τοῦ Θρασύβουλου . . . Μάλιστα ἔλεγαν πῶς ἥταν ἔνας μάγκας." Ας εἶναι. Μὰ πάλι μήπως κ' ἔκεινη ἥθελε νὰ τῆς γράφει

δ Θρασύβουλος σὰν τὸ Νῖκο; Νά, ἔτσι, νὰ τῆς στέλνει ἔνα μικρού-
τσικό γραμματάκι, δυὸς γραμμάτων, καὶ κεῖ νὰ τῆς λέει πώς δὲν
ξεχνᾶ ποτὲ τίς μέρες ποὺ πέρασαν μαζί, καὶ πὼς λαχταρᾶ τὴ στιγμὴ
τῆς ἀντάμωσης. Τόσο μόνο. Κι δικαὶος αὐτὸς τὸ γραμματάκι δὲν
ἔρχόταν ποτὲ καὶ ἡ Φωτεινὴ συλλογιζόταν χίλια κακά.

Δὲν ἔπαινε δικαὶος κι ὁ κόσμος. Δὲν ἀπόλειπαν τὰ φαρμάκια
του. Πάντα-πάντα κάτι ἔφτανε κι ὥς τ' αὐτιὰ τῆς Φωτεινῆς.
Ἐλεγαν :

— Καλέ, αὐτὸς θὰ πάρει τὴ Φωτεινή; Ποτὲ στὴ γῆ, στὸν
κόσμο! Τοῦ τόπανε καὶ ἔσκισε τὰ ρούχα του! Οὔτε νὰ τ' ἀκού-
σει... Μὰ τὸν ἀφήνει αὐτὸν ἡ μάνα του; Ἀκοῦς, τὸν ἔχει σημαδε-
μένο ἀπὸ μικρὸ παιδί, μὲ μιὰ κοπέλλα τῆς σειρᾶς τους... μπᾶ-μπᾶ-
μπᾶ... ποὺ θὰ τὸν πάρει ἡ Φωτεινή... Νὰ τὸ δῶ, καὶ νὰ μὴν τὸ
πιστέψω. Τοὺς ξέρεις τ' εἶναι οἱ Ἀπέροηδες; Αὐτοὶ ποὺ λέσ, κρατοῦν
ἀπὸ τούρκικη γενιά. Ἡ γιαγιά τους, ἔβγαινε μὲ τὸ φερετζέ...
Καφάσα εἶχε τὸ σπίτι τῆς... Καὶ θὰ τὸν ἀφήσουν αὐτὸν νὰ πάρει
τὴ Φωτεινή; Καλὸ κι ἄξιο τὸ κορίτσι... Μὰ ἔτσι ξυλάρμενο ποὺ
ἡρθε καὶ κάθισε στὴ χώρα, ἀπὸ τὸ χωριό... δίχως μάνα δίχως πα-
τέρα... Μαθὲς ἔχουν νὰ ποῦν: τί ἔκαμε καὶ τὴν ἔστειλαν ἐδῶ;...
Ἐπειτα μοιάζει αὐτὴ σὰ χωριατοπούλα; Τόσα λούσα, τόσα μεγα-
λεῖα... Ἀκοῦς τὴν ἄλλη φορὰ πῆγε στὸ χορό, σὰν δλες τὶς προ-
ξένισσες μὲ γδυμνὰ μπράτσα ὡς τοὺς ἀγκόνους, καὶ ξεστήθωτη...
Τέτοια νύφη θὰ κάμουν οἱ Ἀπέροηδες;... Στόνειρο τους νὰ τὸ δοῦν
θὰ λωλαθοῦν... ὅχι στ' ἄλλήθεια... Ἐρχόταν καὶ οἱ συγγενεῖς καὶ
δὲν κοτούσαν νὰ ποῦν ἔνα λόγο νὰ τὴν ξεθαρέψουν... Μὰ καὶ τί
νὰ τῆς ποῦν; Μήπως ἥταν καὶ τίποτα τελειωμένο; Μήπως ὁ Θρασύ-
βουλος εἶχε πεῖ ξάστερα τὴ γνώμη του; Ἔτσι γίνουνται αὐτὰ τὰ
πράματα; κρυφά-κρυφά καὶ τὰ λόγια μετρομένα μὲ τὸ ζυγι; Ποὺ
ξάνακούστηκε νὰ δώσει τὸ λόγο του ἔνας γαμπρὸς κι ἀπὲ νὰ λέει
πὼς ἡ νύφη ἥταν λεύτερη νὰ παντρευτεῖ μ' ἄλλονε, γιατὶ ἔκεινος θάρ-
γούσε νὰ βρεῖ σειρά; Ἐρχόταν λοιπὸν καὶ κανένας δὲν ἀνάφερε τό-
νομα τοῦ ἀραβωνιαστικοῦ.

Κ' ἡ Φωτεινὴ τέλειε δλα τοῦτα καὶ μαραίνουνταν. "Αχ, νάταν
κι αὐτὴ σὰν τὶς ἄλλες κοπέλες τὶς ἀραβωνιασμένες... Νὰ φορεῖ τὸ
δαχτυλίδι του, νὰ τὸν συλλογιέται φανερά, νὰ καρτερᾶ τὸν ἔρχομό
του σίγουρη..."

Κάποτε ἀκούεις καὶ γλυκόλογα, ἀπὰ τὴν καλὴ γυναικα τοῦ
παπᾶ κι ἀνάσαινε ἡ καρδιά της;

— Μήν ἀκοῦς παιδί μου. "Αν δὲ θάθελε αὐτὸς νὰ τὸ κάμει
δὲ θὰ ξαναπατούσε ἐδῶ μέρα. Ποιὸς τὸν ἔσπρωχνε; Μοναχός του
ἡρθε κ' ἔπεισε τοῦ ἀδερφοῦ σου νὰ τὸν φέρει. Κι ἀπὲ γιατὶ μίλησε
ἔτσι τοῦ παπᾶ μου. Μικρὸς ἥταν καὶ δὲν ἦξερε ν' ἀρνηθεῖ μιὰ καὶ
καλή; "Ακού Φωτεινή μου, νὰ τὸν περιμένεις καὶ νὰ χαίρεσαι.
Υποψία νὰ μὴν ἔχεις, δ Θρασύβουλος δὲν εἶναι κανεὶς μπερμπάν-
της ξενύχτης, καὶ μεσημερᾶ... Ποτὲς δὲν ἀκούστηκε στὸ παραμι-
κρό... Ο κόσμος εἶναι ζηλόφτονος παιδί μου, δὲν μπορεῖ νὰ βλέ-
πει τὸ καλὸ καὶ νὰ μὴν τὸ κεντροῦζει μὲ τὸ φαρμάκι. Ο Θεὸς εἶναι
μεγάλος. Βλέπει τὰ κρυφὰ καὶ τὰ φανερὰ τῆς κάθε καρδιᾶς." Αδι-

κος δὲν εἶναι, μεγάλη ἡ χάρη του... Μὰ ἀν εἶναι γιὰ τὴ φαμελιά του, ἔ, αὐτὰ πάντα γίνουνται.

Ἡ παπαδιὰ ἦταν γιὰ τὴ Φωτεινὴ ἡ σωτηρία, ἡ ἐλπίδα. Σὰν ἔμπαινε στὸ σπίτι τους ὅλα τὰ ἔχοντας κ' ἔπερνε ζωὴ ἀπὸ τὶς γλυκούλητες κουβέντες της, σὰν τὸ βασιλικὸ τὸν ἀπότιστο ποὺ πέρνει ἀπάνω του μὲ τὴν πρώτη σταλίστα τὸ νερὸ ποὺ θὰ τοῦ φέξουν πονετικὰ χεράκια.

Νάταν ἀλήθεια τὰ λόγια τῆς παπαδιᾶς; Μὰ καὶ γιατί νάναι ψέματα; Ὁ Θρασύβουλος δὲν ἔδωσε τὸ λόγο του; δὲν ἔρχόταν ὡς τὴν ὕστερη ὥρα; Ἀπογέματα δόλοληρα δὲν πέρασε μαζί της; Ἡταν μπορετὸ ὅλα τοῦτα νὰ τελειώσουν τόσο κακά; Ἄδυνατο...

Καὶ στὸ κάτω-κάτω ἂς τελείωναν. Εἶχε τὸν ἀδερφό της. Τὸ εἶχε νὰ φοβηθεῖ; Μαζὶ θὰ ζούσαν σὰν καὶ πρίν, καὶ ἦταν τὶ δύμορφα! Τὴν ἀγαπούσε ἐκεῖνος καὶ τὴν ἔφερε ἀπὸ τὸ χωριό καὶ τὴν ἔκαμε κυρά. Τί τῆς ἔλειπε; Ἀφέντρα τὴν ἔβαλε στὸ σπίτι του, δοῦλα τῆς εἶχε νὰ τὴν ἔκουνταίει· τὰ μπαούλα της, δὲ σφάλιζαν ἀπὸ τὰ προικιά· τί νὰ φοβηθεῖ; Μὴν ἦταν ἀπροστάτευτη στοὺς πέντε δρόμους;... Οἱ δυὸ μὲ τὸν ἀδερφό της θὰ ζούσαν. Ἀνύπαντροι κ' οἱ δυὸ θὰ πόμεναν καὶ θάχε ἀποκούμπι δὲνας τὸν ἄλλον στὰ γεράματα... Γιατὶ βέβαια δὲ Σωτήρης οὔτε αὐτὸς δὲ θὰ παντρευόταν... ἀδύνατο νὰ παντρευτεῖ καὶ νὰ τὴν ἀφήσει. Ἡταν δὲ προστάτης της.

Κείνον γνώριζε γιὰ πατέρα καὶ γιὰ μάνα. Στὸ πατρικὸ της τὸ σπίτι μὲ τὸν κόπο της ἔτρωγε ἔνα κομμάτι ψωμί, στοῦ ἀδερφοῦ δρόμως, καὶ τοῦ πουλιοῦ τὸ γάλα νὰ τοῦ ζητούσε θὰ τῆς τόφερνε.

Ἐτσι παραδέρνοντας ἀπὸ συλλογὴ σὲ συλλογή, ἡ Φωτεινὴ καρτερούσε τὸ Θρασύβουλο νάρθει νὰ δώσουν τὸ δαχτυλίδι. Γιατί, ἀν καὶ ἔρχόταν ὕδρες ποὺ βασανίζοταν ἀπὸ λογιῶν λογιῶν φόβους καὶ ἀμφιβολίες, ἔρχόταν δρόμως κι ὕδρες ποὺ τίποτα δὲν τὴν ἔβγαζε ἀπὸ τὴ βεβαιότητα πώς δὲ Καλὸς θαρχόταν μιὰ μέρα.

Ο Σωτήρης πάλι, κύνταζε τὶς δουλειές του καὶ περίμενε τὸ ἀποβῆσσομενο. Τί νὰ κάμει; Ὁ, τι περνούσε ἀπὸ τὸ χέρι του τόκαμε. Στὸ ὕστερο δόπως κι ἀν θὰ γυρνούσαν τὰ πράματα ἡ ντροπὴ δὲ θάταν δικῇ του. Αὐτὸς φέρθηκε σὰν τίμιος ἀνθρωπος. Τί νὰ κάμει; Μὲ τὸ ζόρι; Ἐπειτα γιατί; Ὁ κόσμος τότε θὰ φανταζόταν πώς ἡ ἀδερφή του εἶχε πάθει τίποτα.

Ἡ ἀξιοπρέπεια του τὸν ὑποχρέωνε νὰ περιμένει μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια. Καὶ περίμενε. Ὁμως εἶχε πάρει τὴν ἀπόφαση του. Ἡ ἔτσι, ἡ ἀλλοιῶς αὐτὸς θὰ παντρευόταν. Ἡ Φωτεινὴ θὰ καθόταν πάλι μαζί τους, σὰν καὶ πρῶτα, καὶ σιγὰ-σιγὰ θὰ βρισκόταν καὶ γιὰ κείνη κανένας γαμπρός. Μὲ κανένα τρόπο δὲ μπορούσε νὰ φανταστεῖ πώς θὰ περνούσε τὴ ζωὴ του ἀνύπαντρος. Κοπίασε, γίνηκε δ, τι γίνηκε μὰ ἥθελε κιόλας ν' ἀνοίξει καὶ σπίτι δικό του. Μὲ τὴ γυναικούλα του, μὲ τὰ παιδάκια του... Ἀμὲ τὶ ἔτσι; Νὰ μὴ χαροῦμε κ' ἐμεῖς τὰ νειᾶτα μας;...

συλλογίστηκε καλά τὸ τὶ ὑποσχέθηκε νὰ κάμει, βρέθηκε μετανοιωμένος. Εἶδε καὶ μέτρησε τὶς εὐθύνες ποὺ τὸν περίμεναν μὲ μιὰ τέτοια ἀπόφαση καὶ τρόμαξε.

Δὲ μπορούσε νὰ καταλάβει πῶς βρέθηκε ἔτσι μπόσικος κ' ἔδωσε μιὰ ὑπόσχεση, πού, ἥξερε καλά, δὲ θὰ τὴν ἐκπληρούσε ποτέ. Δὲν ἦταν αὐτὸς γιὰ νὰ μπεῖ στὸν κόσμο. Ἡταν ἔνας ἀνίκανος, ἔνας ἀκοινώνητος ἄνθρωπος, ποὺ ἡ παντρηὴ τὸν τρόμαξε σὰν κάτι φοβερὸ καὶ ἀβάσταχτο βάρος. Δὲν ἦταν αὐτὸς καμωμένος γιὰ τὶς κοινωνικὲς ὑποχρεώσεις ποὺ ἀναγκαστικὰ θὰ ὑποχρεώνουνταν ν' ἀκολουθεῖ... Ἔπειτα, πῶς θὰ κατάφερον τὴ φαμίλια του; Μήπως ἦταν κανένας τοῦ κεφαλιοῦ του, κανένας μὲ χαραχτῆρα ἰσχυρὸ ποὺ νὰ ἐπιβάλει τὴ θέληση του, νὰ κάμει τὰ κέφια των, καὶ στὸ ὕστερο νὰ πάρει τὸ μπαοῦλο του νὰ φύγει ἀφήνοντας τους νὰ βουδλίζουνται; Αὐτὸς δὲ σήκωνε μάτια νὰ δεῖ τὸν ἀδερφό του, αὐτὸς ἔτρεμε νὰ ζητήσει νὰ τὸν ἀφήσουν νὰ βγεῖ δέω τὴ νύχτα... Πῶς λοιπὸν νὰ τολμήσει νὰ ωιχτεῖ δόλιοναχος στὸν ἄγωνα τῆς ζωῆς; νὰ πολεμήσει; νὰ παλαίψει; νὰ δημιουργήσει τὴ θέση του μοναχός του;

Στὴν Ἀθήνα, αὐτὲς οἱ σκέψεις πλάτυναν ἀκόμα πιὸ πολὺ. Βρῆκαν τόπο καὶ φούντωσαν καὶ ρίζωσαν καὶ τὸν ἔκαμαν ν' ἀλλάξει. Ἄν ἔγραφε τοῦ Σωτῆρη τόκανε ἔτσι ἀπὸ ἀδυναμία κι αὐτό. Πάντα ὅκνὸς καὶ ἀβουλος. Ἐνῶ εἶχε ἀποφασίσει νὰ διακόψει κάθε σχέση, ὅμως, δὲν τὸ ἔκοφτε μιὰ γιὰ πάντα, σ' ἔνα του γράμμα. Τίποτα. Ἔγραφε· κι ἀν καὶ τὰ γράμματα του, ὅπως ἔρθομε, δὲν ἦσαν δὰ καὶ πολὺ ἐνθουσιαστικὰ ὅμως πάντα-πάντα ἔδιναν ἐλπίδες. Ἐν τῷ μεταξὺ δικαιόδος περνούσε. Διὸ μῆνες ποὺ εἶχε ἔρθει κι ἀκόμα νὰ ἔτοιμασθεῖ γιὰ ἔξετάσεις. Βρισκόταν σὰν ἀφηρημένος. Μιὰ μέρα ἔλαβε ἔνα γράμμα ἀπὸ τὸ σπίτι του. Τοῦ ἔκοφταν πώς, ἀπὸ αὐτοὺς δὲν εἶχε πιὰ τίποτα νὰ περιμένει, μιὰ κ' ἔκαμε τοῦ κεφαλιοῦ του.

Είχαν μάθει τὶς προξενίες καὶ τὴν ἀπόφαση πούλαβε καὶ γενῆκαν ἄγρια θάλασσα δῆλοι. Οἱ γυναίκες πρὸ πάντων. Τὶ νεῦρα, τὶ κλάματα, τὶ φωνές. Πρώτη τους σκέψη νὰ τὸν βγάλουν δέω. Νὰ φύγει. Νὰ μὴ μεταπατήσει τὸ πόδι του στὸ σπίτι τους. Νὰ μὴν τὸν ἔρδουν. Τοὺς ἦταν ἔνος. Χειρότερος ἀπὸ ἔνος. Ἐχθρός!

Ο Θρασύβουλος δίχως νὰ στενοχωρεθεῖ διόλου ἀπάντησε εὐτύς: «Ναί, στὴν πρώτη στιγμὴ πιάστηκα κ' ἔδωσα τὸ λόγο μου. Τώρα ὅμως ποὺ σκέφθηκα πόσο εἶναι δύσκολο νὰ τὸν κρατήσω, σᾶς λέω, αὐτὸς δὲ θὰ γίνει ποτέ, μόνο νὰ ήσυχάσετε. Καταλαβαίνω κ' ἔγὼ πὼς δὲ θὰ μοῦ ἦταν δυνατὸν νὰ προχωρήσω δίχως τὴ δικῇ σας προστασία. Είμαι νέος πολὺ ἀκόμα καὶ τὴ δραστηριότητα ποὺ ἀπαιτεῖ ἡ ζωὴ δὲν τὴν ἔχω.

«Αν τὸ νομίζετε μάλιστα ἀναγκαῖο στείλετε τὸ γράμμα τοῦτο τοῦ Λιανᾶ. »Ετσι μὲ βγᾶζετε ἀπὸ ὀχληρὲς ἔξηγήσεις».

Βλέπει κανείς· τὸ γράμμα τοῦτο ἦταν τέτοιο ποὺ ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ τοὺς καθησύχαζε τελείως καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸν ἔβγαζε ἀπὸ τὸν μπελὰ τῶν ἔξηγήσεων, ὅπως ἔλεγε. «Ετσι κ' ἔγεινε.

«Απὸ κείνη τὴν ἡμέρα δ Θρασύβουλος μπορούσε νὰ πεῖ πῶς

ἡταν πολὺ εὐτυχισμένος. Ἔνα βάρος εἶχε φύγει ἀπὸ πάνω του. Ὁ Σωτήρης δὲν τοῦ ξανάγραψε, κανένας δὲν τοῦ μιλούσε γιὰ τὴν ὑπόθεση αὐτῆς, κι ὁ Ἰδιος ἀρχηγούσε νὰ ξεχνᾶ ὅλη τούτη τὴν ιστορία, ποὺ τοῦ φαινόταν τώρα σὰν ἔνα μικροεπεισόδιο δίχως σημασία. Ἡ συνείδηση του δὲν τὸν ἐνοχλούσε καθόλου. Τὸ κάτω-κάτω εἶχε δίκιο. Σὲ τί ἔφταιξε; "Εμπαινε σ' ἔνα σπίτι σὰ φύλος. Οὔτε γύρεψε νὰ κάνει ἔρωτες, οὔτε ξεμονάχενε τὸ κορίτσι, οὔτε πῆγε σὰν παληάνθρωπος νὰ τὸ ἀπατήσει." Επειτα γιατί νὰ κάνει κάτι ποὺ θὰ τὸ μετάνοιωνε ἀργά-γρήγορα;

"Οτι, ἔκαμε τοῦ φάνηκε ἀκόμα πιὸ λογικὸ σὰν ἔλαβε ἀπὸ τὸ σπίτι του τὸ μηνιάτικο του κι ἀκόμα ἔνα σωρὸ πράματα ποὺ τοῦ-στελναν οἱ ἀδερφάδες του καὶ ἡ μητέρα του, γιὰ νὰ τοῦ δεῖξουν τὴν εὐχαρίστησή τους. Ὁ ἀδερφὸς πάλι τοῦγραφε πῶς μόλις θά-περνε τὸ δίπλωμα του θὰ διορίζουνταν εἰρηνοδίκης. "Ενοιωθε πῶς ξαναγρούνος στὰ πρωτερινά του στὴ ζωὴ του τὴν ἡσυχῇ καὶ τὴν περιορισμένη. "Ετσι ἥταν αὐτὸς μαθημένος. Τέτοια ἦσαν τὰ φυσικὰ τοῦ σωϊοῦ τους. Ὑπακούη στοὺς μεγαλήτερους καὶ σεβασμός. Τὶ χρειάζουνται οἱ ἔρωτοδουλιές καὶ τὰ νυχτογυρίσματα. Δὲν εἰν' αὐτὰ γιὰ σοβαροὺς ἀνθρώπους. Έμεις θέμε ἡσυχία. Κι ὅταν φθάσουμε στὰ σαράντα, μιὰ φρόνιμη στοχαζούμενη κοπέλλα νὰ περάσουμε τὴν ἐπίλοιπη ζωὴ. Ἡ Φωτεινὴ ἥταν δόμορφη, μά ἥταν πολὺ τοῦ κόσμου. Σὰ θὰ παντερεύσταν θάνοιγε σπίτι· βίζιτες, βεγγέρες, θέατρα, πη-γαινέλα.

Δὲν ἥταν ὁ Θρασύβουλος γιὰ τέτοια γυναικα. Στὸ σπίτι τους θάφερνε ἐπανάσταση. Ὁ ἀνοιχτός της λαιμός, θὰ φάνταζε αὐθάδικα μέσα στὰ σκούρα φουστάνια, τὰ καλογερίστικα τῶν ἀδερφάδων του καὶ τῆς μητέρας του. Τὸ γέλοιο της θάκουόταν ἀτέριαστα στὶς θλιβερὲς κατάκλειστες κάμαρες. Θάμπαινε μαζί της ἡ ζωὴ ἡ χαρούμενη τῆς νιότης, καὶ θὰ τάραζε τὴ γαλήνη τὴν ἀπόκοσμη ποὺ βασίλευε πίσω ἀπὸ τοὺς ὑψηλοὺς τοίχους τοῦ παλαιοῦ σπιτιοῦ. Ἡ εὐτυχία της θὰ ἐνοχλούσε τὴν αὐστηρὴ κι ἀγέλαστη σοβαρούσην τῶν γεροντοκόριτσων. Ἡ καλοσύνη της ἡ φαιδρὴ θὰ τὶς ἔρεθιζε ἀδιάκοπα.

Σὰν πῆρε τὸ δίπλωμα του καὶ κατέβηκε, τὸν ὑποδέχτηκαν στὸ λιμάνι οἱ ἀδερφοί του, καὶ στὸ σπίτι του βρῆκε τὸ τραπέζι στρωμένο σὰ νὰ ὑποδέχουνταν πρίγκηπα. Μιὰ ἐγωΐστικὴ εύδαιμονία τὸν πλημμύρισε. Ἀνέβηκε στὴν κάμαρα του μὲ τὰ χιονάτα σεντόνια καὶ κοιμήθηκε τὸν ὑπνο τὸν πιὸ γλυκὸ τῆς ζωῆς του. Αἰσθανόταν τὴν ἥδονὴ ἔκεινη ποὺ αἰσθάνονται ὅλοι ὅσοι κάνουν τὸ καθῆκον τους...

Εὔκολα-εὔκολα πῆραν τέλος οἱ νεανικές του παρεκτροπὲς καὶ τώρα γυρνούσε ἄσωτος υἱὸς στὸ πατρικό του σπίτι, κι ὅλα γιόρταζαν τὸ σωσμό του. Αὐτὸς πρῶτ' ἀπ' ὅλους καὶ περισσότερο.

Κανένας δὲ θὰ μπορούσε τώρα ν' ἀναγνωρίσει τὴ Φωτεινὴ μὲ τὴν ἀνοιχτόκαρδη ὄψη, τὴν ἔνοιαστη καὶ τὴ χαρωπή. Τὸ διειροῦ τῆς ποὺ ἔτσι ἀσκῆμα κατάντησε τὴν ἄλαξ, τὴν ἔκαμε ἀγνώριστη. Τώρα εἶχε γίνει νευρική, εὐερέθιστη, αἰώνια δυσαρεστημένη. Εἶχε ἀπαιτήσεις, δὲν τῆς ἀρεσεῖ τίποτα, δλα τὴν πείραζαν.—Ο Σωτήρης δὲν ἔκαμε ὅτι ἔπειρε—συλλογιζόταν. Δὲ φέρθηκε σὰν ἀδερφός, δὲν ἔκαμε τὸ παραμικρὸ γιὰ νὰ τὸν κρατήσει τὸ Θρασύβουλο. "Αν τοῦ ἔλεγε πῶς θὰ τοῦδινε προϊκα αὐτὸς θὰ πόμενε. Θὰ τοῦδινε θάρρος αὐτό. "Επὶ τέλους δὲν ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ τὸ κάμει; Τὴν ἔφερε καὶ τοῦ θεμέλιωσε σπίτι. Τὸν περιποιήθηκε, ἦταν τὸ πᾶν ἔκει μέσα. Βρῆκε κρεβάτι καθαρὸ καὶ φαγήτο νοικοκυρεμένο, ποὺ χρόνια ζούσε στὴν ἀκαταστασία καὶ τὴν ἀσπιτοσιά. Τί ἦταν ἡ ἀνταμοιβή τῆς; Τίποτα. "Ενας ἀνθρωπος βρέθηκε καὶ γι αὐτὴν καὶ δὲν κούνησε το χέρι του, νὰ τὴν ἀποκαταστήσει.

"Η Φωτεινὴ τὰ λησμονούσε δλα ἔτσι. Δὲ θυμόταν τίποτα. "Ολα είχαν ἔξαφανιστεῖ καὶ σβύσει, καὶ μόνο εἶχε ἀπομείνει ἡ φριχτὴ διαγωγὴ τοῦ Θρασύβουλου ποὺ τὴν ἀποδίδει κι' αὐτὴ στὸ Σωτήρη. "Η ζωὴ τῆς ποὺ πέρασε τόσο εὐτυχισμένη ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ πέζεψε ἀπὸ τ' ἄλογο, ὡς τὴν ὥρα ποὺ παρουσιάστηκε ὁ Θρασύβουλος, λὲς εἶχε σβυστεῖ ἀπὸ τὸ μνημονικό τῆς. Στὸ νοῦ τῆς ἀπόμειναν μόνο, οἱ λίγοι μῆνες τῆς γνωριμιᾶς τους, οἱ ἀγωνίες, οἱ ἀμφιβολίες, οἱ εὐτυχίες τοῦ ξαναϊδωμοῦ, καὶ τέλος ἡ φοβερὴ ἀπογοήτεψη τῆς ἔγκατάλειψης.

"Ο δυστυχισμένος ὁ Σωτήρης γινόταν θυσία, τὰ δικαιολογούσε, εἴδισκε φυσικὰ δσα ἔκανε καὶ τὰ ὑπόφερε δλα μὲ ὑπομονή. Στὴν ἀγαθότητά του θαρούσε πῶς αὐτὸς ἔφταιξε. "Αν δὲν τὸν ἔφερνε, σίγουρο δὲ θὰ συνέβαινε τίποτα. Καὶ πλήθαινε τὶς φροντίδες του καὶ τῆς ἔκανε δλα τῆς τὰ χατήρια.

Κάποτε ἀποκότησε νὰ τῆς πεῖ, ἀν ἥθελε νὰ κυτάξουν μὲ κεῖνο τὸν χρωματέμπορο, νὰ τὰ τελειώσουν.

"Η Φωτεινὴ λιποθύμησε, κι δλη νύχτα τὰ νεῦρα τῆς ἵσαν ταραγμένα. "Ήταν τόσο ἀπότομο τὸ γκρεμοτάκισμά τῆς ἀπὸ τὸν Θρασύβουλο στὸν ἔμπορο μὲ τὶς λαδομπογιὲς ποὺ δὲν ὑπόφερε... Μὰ εἶχε λοιπὸν τόσο ξεπέσει, ποὺ γιὰ νὰ τὴν ξεφορτωθοῦν τὴν ἔδιναν στὸν πρῶτο κα μάλη ποὺ τὴ ζητούσε;

"Η ίστορία αὐτὴ δὲν τέλειωνε, κι ὁ Σωτήρης ἀποφάσισε, γιὰ καλὰ τώρα, νὰ τὴ στείλει στὴν Ἀλεξάντρα, γιὰ μερικοὺς μῆνες. Θάγραφε στοὺς συγγενεῖς ἔκει πέρα πρωτήτερα μὲ λίγα λόγια τὰ συμβάντα καὶ θὰ τὴν ἔστελνε κατόπι μὲ κανένα φύλο τους ποὺ θάφευγε γιὰ κεῖ.

Αὐτὸ τὸ δέχτηκε ἡ Φωτεινὴ σὰν ἔνα θαυματουργὸ γιατρικό. Στὴ φαντασία τῆς ἀστραψε ἡ πολύκοσμη πολιτεία μὲ τοὺς μεγάλους δρόμους καὶ τ' ἀμάξια καὶ τὰ πελώρια σπήταια. Εἶδε τὸν ἔαυτό τῆς μέσα κεῖ, κ' ἔνοιωσε ἔνα βάρος νὰ φεύγει ἀπὸ τὴ ψυχὴ τῆς. Τὸ ταξίδι αὐτὸ τῆς φάνηκε σὰν ικανοποίηση. "Ο ἐγωϊσμός τῆς ὑπόφερε νὰ βρίσκεται στὸ ἴδιο μέρος μὲ τὸν ἀριθμὸν της. Δὲν ἥθελε νὰ

τὴν βλέπουν οἱ γνωστοί τους, νὰ κουφομιλοῦν καὶ νὰ τὴ συμπαθοῦνε. Ἐκεῖ θὰ ἔχεινούνταν ὅλα. Θάμενε, ὅσο μπορούσε πιὸ πολὺ καὶ ὕστερα σὰ θὰ γυρνούσε, θὰ μπορούσε νὰ περιφρονεῖ ὅλο τὸν κόσμο, ἀφοῦ θᾶχε φέρει μαζί της κάτι ἀπὸ τὴ λάμψη τοῦ μεγάλου κόσμου.

“Ἐνα βράδυ ἔφυγε μὲ τ’ Ἀντριακό.

‘Ο Σωτήρης ἔκλαιε σὰν παιδί, οἱ ἔαδέρφες της ποὺ τὴν συνόδεψαν στὸ βαπτόρι ἔπαιζαν πιάνο καὶ τραγουδούσαν καὶ ἡ Φωτεινὴ συγκινημένη ἀπὸ τὴν ἵδεα τοῦ ταξιδιοῦ, γύρευε τὰ κλειδὰ τῆς βαλίτσας της ποὺ δὲ θυμούταν ποῦ τᾶχε ἀφῆσει. Τέλος ὁ πράκτορας τοὺς εἰδοποίησε πώς σὲ μισή ὥρα φεύγει τὸ βαπτόρι μόνο νὰ βγαίνουν πιὰ δοσοὶ εἶναι γιὰ ἔξω.

‘Ο Σωτήρης τότε ἀγκάλιασε τὴν ἀδερφή του καὶ ἔκλαιε σὰ γυναῖκα μὲ λυγμούς, οἱ ἔαδέρφες στέκουνταν ὅξιόπρεπες καὶ περιμενῶν νὰ χαιρετίσεν τὸν ἔκεινες, ἐνῷ ὁ βαρκάρης μελαψὸς μὲ ἀνεσκούμπωμένα τὸ μανήκια τῆς φανέλας του, στεκόταν καὶ περιμενε, φωνάζοντας πότε-πότε: «“Ἄλα, κύριος, τὸ βαπτόρι σαλπάρει.”»

“Ἐνα σφύριγμα βούτε μὲς στ’ αὐτιὰ νὰ τὰ σπάσει, καὶ τ’ ἀδέρφια χωριστήκαν...”

...“Η βάρκα ἀπομακρύνουνταν. Η Φωτεινὴ χαιρετούσε μὲ τὸ μαντηλάκι της...”

Εἶχαν περάσει τέσσερις μῆνες ἀπὸ τὴ βραδειὰ ποὺ ἔφυγε ἡ Φωτεινὴ, καὶ ὁ Σωτήρης δὲ μπορούσε νὰ συνηθίσει στὸ χωρισμὸ τῆς ἀδερφῆς του. Εἶχε μάθει στὴ ζωὴ τὴ νοικοκυρίστικη τῆς οἰκογένειας τὴν ταχτικὴ καὶ τὴν ἥσυχη καὶ δὲ μπορούσε τώρα εύκολα νὰ ἔναπάρει τὸ δρόμο τοῦ ἔνεδοχείου καὶ τοῦ καφενέ. Ἀναζητούσε τὸ σπίτι τὸ γλυκὸ ποὺ τόσα χρόνια τώρα τὸν ἔκονύραζε· ἀναζητούσε τὶς φροντίδες τῆς χρονῆς ἀδερφῆς ποὺ ὅλα τὰ πρόφτενε καὶ τὰ γλύκαινε μὲ τὸ γέλοιο της καὶ τὴ δροσεράδα τῆς καρδιᾶς της... Τώρα σὰν κουρσεμένο τοῦ φαινόταν τὸ μικρὸ σπιτάκι τὸ κατασφάλιστο ποὺ εἴρισκε σὰν ἔρχοταν τὴ νύχτα σκοτεινὸ καὶ ἔρημο κι ἀπεριπόλητο. Τὰ λουλουδάκια μαραίνουνταν στὶς γλαστρίτσες ἀπότιστα καὶ τὸ γατάκι ἀδυνατισμένο κι ἀντὸ μιαούριζε πένθιμα μόλις ἄκουγε τὸ κλειδὶ νὰ τοῖται στὴν κλειδαριά.

Τὴν ἔγραφε νάρθει πιά. Τὴν παρακαλούσε νάρθει γιατὶ τὴν ἀναζητούσε. Καὶ κείνη ἀπαντούσε καὶ ὅλο ἀνάβαλλε καὶ δινόταν στὶς ὅμιοφρες καὶ τὰ καλὰ τῆς Αἴγυπτος. “Ολο κ’ ἔλεγε γιὰ τὶς διασκεδάσεις καὶ τὰ θέατρα καὶ τὶς βεγγέρες. Σετρελαμένοι οἱ συγγενεῖς μαζί της. Η μεγάλη ζωὴ τῆς μεγαλόπολης τὴν ἐνθουσίαζε. “Ολο μιλούσε γιὰ τὰ φῶτα καὶ τ’ ἀμάξια καὶ τὰ καφενεῖα ποὺ ἀπόβραδο γεμίζουν κόσμο καὶ γυναικες μὲ διαμαντικά. Φελάγες γυροῦν μὲ κόκκαλα στὴ μύτη, καὶ ἀραπάδες μὲ κελεμπίες μεταξωτὲς ἀργοδιαβαίνουν στὴν προκυμαία.

“Ἡθελε κ’ ἔκείνη, ἔγραφε, νὰ γυρίσει πιά, μὰ δὲγ τὴν ἀφηναν οἱ συγγενεῖς. “Ολο καὶ τῆς ἀνάβαλλαν τὸ ταξίδι, ὅλο καὶ τὴν παρα-

καλούσαν νὰ μείνει ἀκόμα. Νὰ κάμει τὸ χειμῶνα, ποῦναι γλυκός καὶ πάει ἔνος κόσμος καὶ εἶναι μιὰ διασκέδαση.

Ο Σωτήρης ἀπελπίστηκε. Ἡ Φωτεινή, τῷ βλεπε, ἐμενε εὐχαριστημένη. Τὴν ἄρεσε. Κι ἀν καὶ ὅλο τοῦ μιλούσε γιὰ τὸ γυρισμὸ δμῶς διάκρινε κάποιο πόθο νὰ τὴν ἀφήσει ἀκόμα, σὰν νὰ καρτερούσε μιὰν ἄδεια νὰ μείνει στὴν Ἀλεξάντρα ὅσο τῆς ἄρεσε.

Ἐλαβε κι ἀπὸ τὴν θεία τους ἔνα ἄλλο γράμμα καὶ τοῦ ἔγραφε καὶ τὸν παρακαλούσε νὰ τῆς ἀφήσει τὴν Φωτεινὴ τὸ χειμῶνα, καὶ γιατί ὅχι; κι ὀλόκληρο τὸ χρόνο. Παιδιὰ δὲν τῆς ἔδωσε ὁ Θεός, τὸν τρόπο της τὸν εἶχε μὲ τὸ παραπάνω. Καὶ γιὰ πάντα τὴν κρατούσε τὴν Φωτεινὴ κοντά της. Ο Σωτήρης εἶδε κι ἀπόειδε, κι ἀποφάσισε. Τῆς ἔγραφε νὰ μείνει ὅσον καιρὸ τῆς ἄρεσε, προσθέτοντας ὅτι θὰ πήγαινε ὁ ἴδιος νὰ τὴν φέρει πίσω.

Στὴν ἀπόφαση αὐτὴ τὸν ἔσποωξε κάτι ἄλλο σοβαρότερο. Σκέψη της πὼς μπορούσε νὰ παντρευτεῖ, τώρα ποὺ ἔλειπε ἡ Φωτεινή. Πάντα μιὰ ἀδερφὴ στὸ σπίτι εἶναι ἐμπόδιο. Κάθε μιὰ συλλογάται πὼς δύσκολο νὰ γενεῖ κυρία, ἐκεῖ ποὺ ἄλλος πρῶτα ἀπὸ κείνη διάτασσε. "Ἐνα κορίτσι παντρεύεται μὰ νὰ ἔρει πὼς στὸ σπίτι της θὰ ζεῖ μοναχή της μὲ τὸν ἄντρα της..." Αν εἶναι νὰ μπαίνει σὲ κουνιάδες καὶ πεθερικά, βλαστήμα τα.

Κι ὁ Σωτήρης ἥθελε μὲ κάθε τρόπο νὰ παντρευτεῖ, γιατὶ εἶχε ματιάσει ἀπὸ καιρὸ κάποια ποὺ τὸν τρέλαινε. Ορφανὴ δίχως οἰκογένεια ζούσε μὲ μιὰ θεία της χήρα ποὺ τὴν ἀνάθρεψε ἀπὸ μικρὴ καὶ τώρα λίγος καιρὸς ἥταν ποὺ τὴν ἔβγαζε στὸν κόσμο. "Ἐνα ξανθὸ γαλανομάτικο κοριτσάκι καμιὰ εἰκοσαριὰ χρονῶν ὅλο γλύκα κι ὅμορφιά. "Αχ, πῶς θὰ τὸ ζητούσε ἀπὸ μῆνες τώρα, ὁ Σωτήρης, ἀν δὲν εἶχε τὴν Φωτεινή. Καὶ νὰ ποὺ ἡ τύχη του τοῦ τάφερο" ἔτσι βολικά. Θὰ τὸ ἀποφάσιζε. Γιατί ὅχι; Θὰ ἀραβωνιάζουνταν μιὰ βραδειὰ καὶ ὅταν πιὰ θάλκε ἀποκατασταθεῖ ἡ ἐμπιστοσύνη μεταξύ τους, θάλεγε πὼς θάρχόταν ἡ Φωτεινὴ νὰ μένει μαζί τους. "Ήταν βέβαιος ὁ Σωτήρης, πὼς ὅλα θὰ πήγαιναν ὠραῖα. Ἡ Φωτεινὴ ἥταν τόσο καλὴ ποὺ ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ θὰ καταχτούσε μὲ τὴν καλωσύνη της τὴν ἀραβωνιαστική του.

"Ετσι κ' ἔγινε. Ἐνα ἀπομεσήμερο ἔστειλε ἔνα συγγενῆ του προξενητή.

— Τὸ κορίτσι μ' ἄρεσε πάντα. Ἀξίωση καμιὰ δὲν ἔχω.

"Αν δέχουνται, ν' ἀραβωνιαστοῦμε εὐτύς.

Τὸ βράδυ ἥρθε ἀπάντηση.

Ἡ θεία ἥταν μαγεμένη. Τιμή τους, ποὺ τὶς προτίμησε, καὶ χίλια δυὸ ἄλλα παραπλήσια, ποὺ ἔκαμαν τὸ Σωτήρη νὰ τὰ χάσει. Θάραβωνιάζουνταν τὴν ἐρχόμενη Κυριακή. Ο Γαμπρὸς θὰ πήγαινε αὔριο, νὰ δεῖ τὴν νύφη στὶς τέσσερις τὸ ἀπόγεια, γιὰ νὰ ἀγγελθεῖ καὶ στὸν κόσμο...

Οι ἀραβῶνες γίνηκαν, παρόντων ὅλων τῶν συγγενῶν τοῦ γαμπροῦ, ἀπὸ τὸ χωριό. Ο Ἀνεγγώστης μὲ τὰ τσοχαδένια του, ἥ γυναικα του μὲ τὸ μεταξωτό της τὸ κλαδάτο ποὺ δὲν τὸ μετάβαλε

ἀπὸ τὴν βραδειὰ τοῦ γάμου της, τριάντα χρόνια τώρα, ἡ Μαργίτσα μὲ τὸ δικό της τὸ χασιλαμαδένιο, ὁ ἄντρας της μὲ τὰ καλά του καὶ ἐκεῖνος.

Κρατούσαν τὰ χλιόκαλα. Τὶ διάνους, τὶ κότες, τὶ ἀρνιά, τὶ γυναικούπουλα. Καὶ κουλούρες.

Ἡ νύφη τοὺς ἀρεσε. Ἡταν ὅμορφη, καλόγυνωμη, καταδεχτική. Τοὺς περιποιήθηκε. Πρῶτα κείνους καὶ ὑστερα τοὺς δικούς της. Τίμησε τὸν ἀραβωνιαστικὸν της, τιμῶντας τὴν φαμελιά του. Τὸ φιλότιμο τους ἴκανοποιήθηκε. Στὸ γυρισμό, ὅλο καὶ γι' αὐτὸ μιλούσαν. Ὁ Πατέρας εἶπε :

— Καὶ δὲ μοῦ λές, παιδί μου, παίρνεις καὶ τίποτα;

— Τὶ νὰ πάρω; Δὲ ζήτησα τίποτα. Μ' ἀρεσε καὶ τὴ ζήτησα. Νάχομε τὴν ὑγειά μας μόνο, μᾶς φτάνουν ὅσα κερδίζω... Ἐπειτα, τὶ τὰ θές τὰ χρήματα, σώνει νάναι ἡ γυναῖκα γνωστικὴ καὶ νοικοκυρά, κι ἂς μὴν ἔχει καὶ προϊκα.

Ἡ μητέρα ρώτησε γιὰ τὴ Φωτεινή τὶ ἔγραφε καὶ πότε θὰ κατέβαινε πιά.

— Κι ἀποφάσισες, παιδί μου, τὶ θὰ ποκάμετε καὶ μ' αὐτή; Σύγουρο ἡ Φωτεινὴ θὰ κάτσει μαζί σας. Ἡ νύφη μας σὰν καλοπόταγη μοῦ φάνηκε. Θὰ περάστε καλὰ ἀθέλει ὁ Θεός...

— Καὶ θέλει ρώτημα; Ἡ Φωτεινὴ μόνο παντρεμένη θὰ φύγει ἀπὸ τὸ σπίτι μου.

Ναί, παιδί μου, νάχεις τὴν εὐκή μου πάσκισε νὰ τὴν ἀποκαταστήσεις. Καϊμὸ τόχω ποὺ δὲ βρέμηκε ἀκόμη κανένα παιδί νὰ τὴν πάρει... τὴν ἄλλη φορὰ ἀκούστηκε στὸ χωριὸ πὼς τὴν ἥθελε, λέει, ἔνας καλός...

— Μπᾶ, λόγια. Ἡταν ἔνας φύλος μου ποὺ ἥρθε μιὰ δυὸ φορὲς ἐδῶ, κι ὁ κόσμος εἶπε πὼς θὰ τοῦ δίναμε τὴ Φωτεινή. Λόγια τοῦ κόσμου.

— Ἐγὼ παιδί μου τὶ νὰ σοῦ πῶ: Κάλλιο τὴν εἶχα τὴ Φωτεινὴ κοντά σου. Οἱ ξένοι τόποι εἶναι πάντα ἐπικίντυνοι. Δέν, ἀκούμε τὶ γίνονται;

— Μὴν ἀκοῦς μητέρα. Πιὸ πολλὰ γίνονται στὸν τόπο μας. Ἐπειτα ἡ Φωτεινὴ εἶναι γνωστική, τὶ ἔχει νὰ πάθει;

— Ε, παιδί μου, δὲ σου λέω. Πάλι τοῦ λόγου σου ξέρεις. Ἐμεῖς χωριάτες ἀμάθητοι, τὶ νὰ κόψει ὁ νοῦς μας; δῆσω ἀπὸ τὸ χωράφι καὶ τὸ λειόφυτο, δὲν ξέρομε οἱ ἀμοιδοι. Σεῖς οἱ γραμματισμένοι μᾶς ὅδηγάτε καὶ ἐμᾶς.

— Καὶ κάνει στὴν Ἀλεξάντρα; Οἱ συγγενεῖς ἀγαποῦνε την; Δὲν ἀναζητᾶ τὸν τόπο μας.

— Ἀκοῦς πῶς δὲν κάνει; Τέτοιος τόπος, εἶναι νὰ στενοχωρᾶται κανεῖς; Δὲ θέλει νάρθει, ὅχι ν' ἀναζητᾶ.

— Κι ἀν παντρευτεῖ ἔκει κάτω;

— Μακάρι καὶ νάταν.

Ὁ πατέρας δὲ λάβαινε μέρος στὴν κουβέντα.

Ἀκολούθουσε πίσω μὲ τὸν γαμπρό του, καὶ κουβέντιαζαν γιὰ τὰ πρόβατά τους. Οἱ κουβέντες ποὺ γίνονταν μπροστὰ δὲν τοὺς ἔνδιαφεραν. Ἡ Φωτεινὴ μπορούσε νὰ κάτσει ὅλη της τὴ ζήση στὴν

“Αλεξάντρα, αυτὸ δὲν τὸν ἔνοιαζε. Ἐκεῖνος ἔνα κύταζε, τὰ χτήματά του καὶ τὶς δουλιές τοῦ Σωτῆρη. “Οἶστρος ἀπ’ αὐτὰ δὲ σκοτιζόταν γιὰ τίποτα.

Γι’ αὐτὸ καὶ δὲν τοῦ καλοφάνηκε ποὺ δὲν πῆρε προϊκα διγιός του. Μπορεῖ νάταν καλὴ ἡ νύφη, δὲ σοῦ λέω, μὰ κ’ ἔτσι δίχως μιὰ πῆχυ γῆ ποὺ λέει δι λόγος...” Ερχεται ὥρα ποὺ τὸ ἐμπόριο δὲν προκόβει, γυρίζουν τὸ ἀνάποδο τὰ κέρδητα καὶ παῖζομε τὸ κανόνι... Κι ἔπειτα;... Πάντα ἀντιστύλι είναι ἡ προϊκα τῆς γυναίκας στὸν ἄντρα. “Ο γάμος είναι νὰ ποῦμε μιὰ συντροφιά. Καθένας νὰ βάνει τὸ μερικό του...

Τοῦτα συλλογίζουνταν δι’ Ἀνεγνώστης μὰ νὰ τὰ πεῖ ποῦ νὰ κοτήσει; Τὸ γιο του τὸ σέβουνταν καὶ δὲν ἦθελε νὰ τοῦ πηγαίνει κόντρα. Τὸ βέβαιο εἶναι πῶς καὶ δῆλοι σὰν ἔμαθαν πῶς δὲ δίνει τίποτα, ψυχραδῆκαν. “Ομορφη, ναί, μὰ σὰ δὲν ἔχει...

— “Ακοῦς καὶ τὰ τραταμέντα δι’ Σωτῆρης τὰ πῆρε. “Όλα δι’ Σωτῆρης! Καὶ τὰ λούσα τῆς νύφης καὶ τὰ στολήδια τῆς...

Μεταξύ τους οἱ γυνάικες σὰν τραβηγχήκαν νὰ κοιμηθοῦντε, ἥ νύχτα τοὺς πῆγε νὰ τὸ κουβεντιάζουντε.

— Εἶναι, λέει, καλή! Μὰ μπορούσε καὶ νὰ μὴν εἶναι; “Ακοῦς καὶ τὰ δαχτυλίδια τοῦ ἀραβῶνα, κείνος τὰ παραγγειλε. Ποὺ εἶναι δὰ συνήθιο, τὸ ἔνα νὰ κάνει δι γαμπρὸς καὶ τάλλο ἥ νύφη.

“Η μάνα λυπόταν τὴ Φωτεινή:

— Νὰ μοῦ τὸ θυμᾶστε. “Η Φωτεινὴ θὰ πομείνει στὸ σοκάκι. Αὕτη ναι πεισματάρα καὶ δὲ θὰ κάμει μερόνυχτο μὲ τὴ νύφη μας. Κι ἀπὲ εἶναι δι’ Σωτῆρης ἄξιος νὰ διατηρᾶ δυὸ γυναίκες; Ποὺ θὰ τὰ προφτάξει κι αὐτός; Καὶ νὰ μὴν πάρει καὶ μιὰ μικρὴ ἀνεβάσταξη...

— “Ε, ἀς ἔρθει, τότες, στὸ χωριό. Ταιριᾶσι νὰ μὴν παντρευτεῖ δι’ Σωτῆρης γιὰ τὸ χατῆρι τῆς Φωτεινῆς; (ἔκαμε μὲ πεῖσμα ἥ Μαργίτσα) “Η, νάναι γνωστικὴ νὰ σέβεται τὸν ἀδερφό της καὶ τὴ γυναίκα του, ἥ νὰ κοπιάσει δέω. Δυὸ σοκάκια εἶναι: ἥ υποταχτικὴ καὶ ταπεινὴ στὸ σπίτι τῆς νύφης της, ἥ στὸ χωριό, μὲ μᾶς!

· · · · ·
Τὴν ἄλλη μέρα πρωΐ-πρωΐ ἥ νύφη ἔφταξε γελαστὴ-γελαστὴ, καὶ καλόκαρδη νάποχαιρετίσει τὰ πεθερικά της. Σβέλτη καὶ προκομένη παραστάθηκε στὶς ἑτοιμασίες τοῦ μισεμοῦ, ἀνεβωκατέβηκε, ἔκαμε καφὲ ποὺ σέρβιρε μὲ παξημαδάκια ποὺ κρατούσε απὸ τὸ σπίτι της γλυκομῆλησε τῆς πεθερᾶς της, ποὺ τὴν ἔλεγε, μη τέ ο α, κουβέντιασε ὥρες μὲ τὴ Μαργίτσα, υποσχέθηκε νὰ φάψει φροεματάκια τῶν παιδιῶν της, χώρατεψε μὲ τὸν πεθερό της, χαμογέλασε μὲ ἀνάβλεμα, δῦλο ἀγάπη, τοῦ ἀραβωνιαστικοῦ της, καὶ κατάφερε ὥστε, δῆλοι νὰ ξετρελαθοῦν μαζὶ της τόσο ποὺ νὰ ξεχάσουν, καὶ προϊκες, καὶ δοσίματα, μπρὸς στὴν καλοσύνη της καὶ τοὺς τρόπους της τοὺς εὐγενικούς.

Τίποτα πιὸ μικροφιλότιμο απὸ τὸ χωρικό. “Οσο καταλαβαίνει τὴ μικρότητα του, τόσο θέλει νὰ τὸν περιποιοῦνται καὶ νὰ τὸν προτιμοῦν.

"Ολα τὰ παρεξηγεῖ, ὅλα τὰ ὑποψιάζεται. Συχνὰ εἶναι, κακο-
έργαστος καὶ θαρεῖ, πώς τὸν περιφρονεῖς καὶ δὲν τὸν καταδέχεσαι,
γιατὶ ἀρκέστηκες νὰ τὸν καλημερίσεις, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ τοῦ πιάσεις
κουβέντα, νὰ τὸ ρωτήσεις γιὰ τὴν κατσίκα, γιὰ τὸ βῶδι, γιὰ τὸ
σπαρομένο.

"Ετσι ὁ χωρικὸς ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ ἔρει βαθιὰ τὶ τεράστια
διαφορὰ σᾶς χωρίζει κι ἀπὸ τὴν ἄλλη ἀπαιτεῖ, μιὰ φορὰ ποὺ ἥρθατε
κοντὰ νὰ ἰσοπεδωθεῖς νὰ γίνεις ἕνα μαζί του, στὸ γλέντι, στὸ
μεθῦσι, στὸ χαμοκύλισμα.

"Ἐνα καλοκαῖρι στὸ χωριό καὶ αὐτὸ τὸ βλέπει κανένας ἀπὸ
τὴν πρώτη μέρα.

"Ἡ Εὐτέρη (ἔτσι τὴν ἔλεγαν τὴν ἀραβωνιαστικὴν) ἡταν ἀρκετὰ
ἔξυπη ὁστε ν' ἀντιληφθεῖ εὐτὺς τὸ ρόλο ποὺ ἔπρεπε νὰ παίξει στὴν
καινούργια οἰκογένεια ποὺ ἔμπαινε.

"Ἡερε νὰ κολακέψει, νὰ περιποιηθεῖ, νὰ χαμογελάσει, μ' ἔνα
λόγο, νὰ γενεῖ θυσία, μόνο καὶ μόνο γιατὶ ἔτσι χρειάζοταν νὰ φέρ-
νεται. "Ἡταν ἀπὸ τὴν μπουρζούναζίστικη σειρὰ τὴν νοικοκυρίστικη, καὶ
είχε ἔσοκολίσει στὶς ἀπαιτήσεις τῆς κοινωνίας ποὺ ζούσε, καὶ είχε
ἀκολουθήσει κατὰ γράμμα δὲς τὶς σεμνότητες καὶ τὶς ντροπαλοσύ-
νες ποὺ τῆς ἐδίδαξε. Δὲν ἡταν αὐτὴ δυνατὸν νὰ σουφρώσει τσαχτί-
νικα τὰ χελιά της στὴν παρέλαση τῶν πεθερικῶν μὲ τὰ κλιδωτὰ
μεταξωτὰ καὶ τὰ τσακισμένα φέσια. Μπορεῖ νὰ τὸχες ὅρεξη. Ποιὸς
λέει ὅχι; δημος μὲ κανένα τρόπο δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ δείξει. Κι ὅχι
μόνο, ἄλλα κ' ἔπρεπε νὰ ξεχνθεῖ σὲ περιποιήσεις καὶ γαλιφίσματα
καὶ σὲ λόγια τέτοια ποὺ νὰ τὴν πιστέψουν ἔνα θάμα καλοσύνης
καὶ εὐγένειας.

Πρὸ πάντων τέτοια νὰ τὴν πιστέψει ὁ Σωτήρης.

Γιὰ νὰ κυριαρχήσομε τοῦ ἀντρός μας, χρειάζεται διπλωματία με-
γάλη καὶ μεγάλη ἴκανότητα. Πρῶτα—πρῶτα ἀγάπη καὶ σεβασμὸς στοὺς
δικούς του. Ἀλάθευτο μέσο αὐτό. "Ἐπειτα ἀφοσίωση, καὶ ἀφομοίωση
τέλεια μὲ τὰ γοῦστα τὰ δικά του. Ἡ θέληση του καὶ δική μας, τὸ κέφι
του κέφι μας. Σκλάβες στὴν ἀγάπη του. Πάντα χαμογελοῦσες καὶ
ταπεινές. Νὰ μᾶς θαμάζει, νὰ τοῦ φανοῦμε τέτοιες ποὺ τὸ ταῖρι
μας νὰ πιστέψει πώς δὲ βούσκεται. Κι ὅταν δοῦμε πώς ἡ ἔχτιμηση
του μᾶς δόθηκε πλέοντα, ν' ἀρχίζομε τὰ νάζια καὶ τὰ τσακίσματα.
Ἐρωτικὲς καὶ χαδιάρες, γεμάτες ζεστασιὰ καὶ γλύκα, νὰ τὸν ἀρπά-
ξομε κι ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις. Πιὸ σύγονη ἀλυσίδα αὐτὴ ἀπὸ τὴν
πρώτη, τῆς ἔχτιμησης. Μὰ καὶ οἱ δυὸ μαζί, ἀλεφτέρωτη σκλαβιὰ
γλυκότατη ποὺ τὴν ζεῖ ὁ ἀντρας μας καὶ νοιώθει πώς εἴμαστε ἐμεῖς
καὶ τίποτα ἄλλο....

Κι ἀρχίζει ἡ Βασιλεία μας....
Τέτοια καὶ ἡ Εὐτέρη....

"Ο Σωτήρης ἀφοσιόθηκε στὸ σπίτι τῆς ἀραβωνιαστικῆς του.
Πότε νὰ κλείσει τὴ δουλειά τὸν νὰ πάει. Δὲ στάθηκε ὅλος εὐτυχέ-
στερος του. Ἡ Εὐτέρη τοῦ φαινόταν τὸ τελειότερο πλῆσμα τῆς
γῆς. Ιδίως τὸν ξετρέλαινε μὲ τὰ ναζάκια της καὶ τὰ παιδιακίσια

της παιγνιδάκια. Πότε μὲ τὴν ὁμορφιά της, πότε μὲ τὴν καλοσύνη της, πότε μὲ τὶς περιποιήσεις της, τὴν ἀγάπη της—τὴν ἀφοσίωση της.

Κάποτε τοῦ είτε :

— Μὰ γιατὶ δὲ γράφομε πιὰ τῆς Φωτεινῆς νὰ κατέβει. Θέλω νὰ γνωριστοῦμε. Νὰ τῆς δεῖξω τὴν ἀγάπη μου. Νὰ τῆς πῶ πώς τὸ σπίτι μας θὰναι καὶ δικό της. Πάντα ὁ κόσμος τρομάζει τὶς νύφες. Ἐγὼ θὰ κάμω ὅτι περνᾶ ἀπὸ τὸ χέρι μου γιὰ νὰ γίνω ἔξαίρεση...

Τάλεγε τοῦτα καλὰ γνωρίζοντας πῶς ὅ,τι κι ἀν συνέβαινε πιὰ ὁ Σωτήρης θὰ τὴν ὑπάκουε τυφλὰ σ' ὅ,τι κι ἀν τούλεγε. Τί ἥταν ἡ Φωτεινὴ ἀνάμεσα τους τώρα πιά; Ἐνα τίποτα. Κάτι ποὺ ἔπρεπε νὰ καταλάβει πῶς ἀν ἔμενε μαζί τους ἥταν ἀπὸ καλοσύνη κ' εὐεργεσία. Νὰ τὸ νοιώσει αὐτὸ μὰ ὅχι μὲ προστυχοφερδίματα ἀπὸ μέρος τῆς νύφης. Οὔτε μὲ σκηνὲς καὶ φιλονικεῖες. Αὐτὰ δὲ γίνουνταν ποτὲ στὴ σειρὰ τὴ δικῇ τους. Ἀλλὰ ἀπὸ τὴ λατρεία ποὺ θάχε ὁ Σωτήρης στὴ γυναίκα του. Ἀπὸ τὴ φροντίδα του μὴ τυχὸν καὶ περιποιούμενος τὴν ἀδερφὴ κάμει τὴ γυναίκα του νὰ πικραθεῖ.

Τέλος πάντων ἀποφασίστηκε ἔπειτα ἀπὸ πολλὰ παρακάλια, νὰ τηλεγραφήσουν στὴ Φωτεινὴ νάρθει.

Εὐτὺς ἐσύνταξαν τὸ τηλεγράφημα, ποὺ ἔγραφε ἔτσι :

“Ηραβωνίσθην Εὐτέρην Μαυρίδη. Ἐλθὲ ἀμέσως.

Σωτήριος Εὐτέρη

Στᾶλλο φύλλο τελειώνει.

ΠΕΤΡΟΥΛΑ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ